

Zagreb
Jadranka Bačurin, prof. def.
Marina Robotić, prof. def.

Stručna pomoć osobama s mentalnom retardacijom u
rehabilitaciji i zapošljavanju
ključne riječi: mentalna retardacija, rehabilitacija, zapošljavanje

ABSTRACT

Ability of work is key factor of successfulness for every person. Because of that, qualifying for work must be primary goal of schooling and education through life. Users of Center for Education of Children and Young People Velika Gorica demands special approach to education because of their's state of mental retardation. For that reason personal of Center gives much attention to organizing working activities. For our users we program continuous professional help by individual approach. This help must tend to practical (not only formal) integration.

Center for Education of Children and Young People Velika Gorica is led by paradigm of functional education through life for users of institution. Center also develops help in finding jobs for users (implementing new job profiles) to improve their quality of life. Plan of actions also rounds up activities which include user's families and sensibilization of community for their problems.

SAŽETAK

Radna sposobnost predstavlja jedan od osnovnih kriterija uspješnosti svake osobe. Zbog toga osposobljavanje za rad treba postaviti za jedan od osnovnih ciljeva školovanja i osposobljavanja za život. Korisnici Centra za odgoj i obrazovanje djece i mladeži Velika Gorica zbog mentalne retardacije i ostalih utjecajnih teškoća traže poseban pristup u usvanju znanja i vještina, a radnim aktivnostima zbog gore navedenih razloga pridajemo posebnu pozornost. Naši korisnici trebaju kontinuiranu i programski koordiniranu stručnu pomoć temeljenu na individualnim potrebama svakog pojedinca, koja treba težiti praktičnoj (a ne formalnoj) integraciji.

Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži Velika Gorica vođen takvim težnjama pristupa promjenama u realizaciji programa školovanja i osposobljavanja za život i kao logičan i neophodan slijed planira stručnu pomoć korisnicima kroz programe podrške i pomoći u rehabilitaciji, zapošljavanju (uvođenju novih profila zanimanja) i poboljšanju kvalitete života. Plan djelovanja zaokružuje programima usmjerenim ka edukaciji i podršci obiteljima korisnika i senzibilizaciju uže i šire okoline.

Školovanje

Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži Velika Gorica kao i sve institucije u Hrvatskoj doživljava promjene. Da bi smo poboljšali kvalitetu života naših korisnika uvodimo nove programe, mijenjamo način rada, a gdje je moguće, adaptiramo i radne prostore.

Programi prevencije i rano otkrivanje djece s posebnim potrebama, evaluiranje postignuća i planiranje individualnih programa važni su u procesu školovanja. Kontinuirana stručna pomoć temeljena na njihovim individualnim potrebama uz osnaživanje ličnosti korisnika, ali i stalan i sustavan rad s roditeljima pomoći će boljem napredovanju korisnika, kako u instituciji, tako i izvan nje.

Nakon završetka osnovne škole dio naših korisnika se upisuje u srednje škole, koje rade po posebnom programu, a rijetki se uključuju u redovne srednje škole po prilagođenom programu. Po završetku školovanja stječu znanja za obavljanje određenih poslova i pokušavaju se zaposliti ili se uključuju u radno – proizvodne aktivnosti u svom gradu.

Rehabilitacija i zapošljavanje

Radna sposobnost predstavlja jedan od osnovnih kriterija uspješnosti svake osobe. Zbog toga se osposobljavanje za rad treba postaviti kao jedan od osnovnih ciljeva školovanja i osposobljavanja za život. U skladu s promjenama i trendovima u društvu treba razmišljati i o uvođenju novih zanimanja (kao npr. rad na računalu).

Od prošle godine u sklopu svoje djelatnosti Centar ima radno proizvodne aktivnosti za odrasle korisnike. Obuhvaćeno je 19 korisnika starosne dobi od 15 do 47 godina. Centar koji je svoj rad bazirao na odgoju, obrazovanju i rehabilitaciji osoba do 21 godine, sada se mora prilagoditi novim uvjetima.

Uvođenjem novih programa u rad s odraslim korisnicima, željeli smo poboljšati kvalitetu njihovog života i pomoći im u pronalaženju odgovarajućeg zaposlenja. Jasno je da će pored velika stope nezaposlenosti u društvu i visokog postotka obrazovanih ljudi koji traže zaposlenje biti teško, a većinom i nemoguće pronaći posao za osobu koja ima bilo koju teškoću (nedostatak vida, sluha, tjelesnu invalidnost ili je osoba s mentalnom retardacijom). Ovim novim programima nastojat ćemo učiniti ove osobe što spremnijim za život, kako osnaživanjem njihove ličnosti, tako i izgradnjom okruženja koje ga potiče, hrabri i pomaže.

➤ Pokretanje vlastite proizvodnje

U radno-proizvodnim aktivnostima voditelji posvećuju veliku pažnju izradi dekorativnih predmeta i predmeta upotrebnih vrijednosti. Ponekad rade poslove u suradnji s malim privatnim ili velikim društvenim poduzećima. Takvih poslova je danas sve manje.

Izgradnjom plastenika želimo pokrenuti vlastitu proizvodnju i ujedno osposobiti kroisnike za izvođenje nekih radnih operacija. Dugoročno gledano, cilj nam je omogućiti razvijanje sistema u kojem će se većina korisnika moći poučiti određenim radnim operacijama uz pomoć stručnjaka i pronalaziti potencijalnog poslodavca u nekom od rasadnika u svom gradu. Takav način rada mogao bi u budućnosti dovesti do razvoja neke vrste agencije u kojoj bi naš korisnik dobio stručnu pomoć - od edukacije za konkretni posao (određenu radnu

operaciju), pronalaženja poslodavca, praćenje i pomoć stručnjaka sve do potpunog osamostaljenja za posao.

➤ **Programi za edukaciju, osnaživanje i podršku**

* **Samozastupanje**

Osobe koje žive ili su živjele veći dio svog života u institucijama imaju ograničenu mogućnost izbora u nizu svakodnevnih aktivnosti, a kada se radi o osobama s mentalnom retardacijom skloniji smo nego inače preuzimati odgovornost za njihov život, zastupati ih, boriti se za njihova prava, donositi za njih odluke i izricati mišljenja za koje mislimo da su njihova.

Kroz ovaj program korisnici će se podučavati kako zastupati i ostvarivati vlastite potrebe i interese na neagresivan način i ne na uštrb drugih osoba, kako tražiti vlastita prava, izricati vlastite interese i želje, odbijati neopravedne zahtjeve, suprotstaviti se nepravdi i to bez osjećaja straha ili krivnje.

* **Organiziranje roditelja - grupe za podršku**

Osnivanjem grupa za podršku roditeljima ćemo dati mogućnost da se susretnu s drugim roditeljima koji imaju iste ili slične probleme, da izmjenjuju iskustva, informacije i dobiju podršku. U ovom okruženju pomoći ćemo im da razviju načine uspješnog suočavanja sa životnim stresovima, da se prilagode životu u kojem je jedan ili više članova obitelji osoba s posebnim potrebama. Članovi su u ovim grupama ujedno pomagači i osobe kojima je potrebna pomoć.

* **Savjetodavni rad**

Uvođenjem ovog segmenta rada poboljšavamo koordinaciju rada između ustanove, korisnika i roditelja. Svi oni trebaju raditi u istom cilju - poboljšanju kvalitete života naših korisnika, ali i njihove obitelji. Uspostavljanjem dobre suradnje s roditeljima, slušanjem i uvažavanjem njihovih želja i potreba, ali i upozoravanjem na njihove obaveze, osigurat će se dobra i potpuna međusobna koordinacija, a time i bolji rezultati.

Radom s obitelji mogu se bolje procijeniti obiteljski odnosi, uočiti potrebe korisnika i roditelja, direktno i indirektno pomoći u pronalaženju adekvatnih rješenja. Razmišljanja naših roditelja često su vezana za budućnost njihove djece, jer zbog svojih godina više nisu u stanju o njima kvalitetno brinuti, a posebno su zabrinuti za budućnost kad njih više ne bude. Roditelje informiramo kroz odgovarajuće pisane materijale i podučavamo ih, ili im pomažemo da sami dođu do rješenja kako postupati u određenoj situaciji.

➤ **Osposobljavanje za nova zanimanja (rad na računalu)**

Mali je broj poslova za koje su se kroz svoje školovanje korisnici mogli osposobiti. Profili zanimanja danas se moraju donekle mijenjati i u skladu s promjenama i trendovima u

društvu. Korištenje računala danas je svakodnevna pojava. Računala su svugdje oko nas. Sve je veća potražnja za zanimanjima vezanim za poznavanje i upotrebu računalne tehnologije i osobe s posebnim potrebama mogu se prilagoditi tim promjenama u skladu sa svojim interesima i sposobnostima. Kod nas još nema organizirane edukacije ove populacije za zanimanja vezana za poznavanje računalne tehnologije.

Danas stjecanje informatičke pismenosti postaje važno kod zapošljavanja zbog nedostatka djelatnika koji raspolažu odgovarajućim znanjima i vještinama rada na računalu. Europske zemlje počinju organizirano osposobljavati djelatnike (zaposlene i nezaposlene) za korištenje računala. Tako su se povećale mogućnosti zaposlenima da zadrže postojeći posao, a nezaposlenima da se ponovno zaposle. Obično, imati certifikat o znanju u nekom području, daje nam prednost pri zapošljavanju. Program osposobljavanja nazvan ECDL (European Computer Driving Licence) postao je europski standard za utvrđivanje standardnih znanja i vještina u računalstvu.

U Europskoj zajednici su na organizaciji aktivnosti za dobivanje potvrde angažirane srednje i visoke škole, te različiti vladini resori. Na nekim sveučilištima apsolvirani pojedinih studija moraju steći ECDL certifikat, a u mnogim zemljama zajednice nastavnici u srednjim školama mogu poučavati računalstvo samo ako imaju ECDL.

Prema preporuci Ureda za strategiju razvitka RH u dokumentu «Strategija razvoja Hrvatske u 21. stoljeću», uspostavljanje i prihvaćanje europskog sustava stjecanja potvrde o uspješnosti uporabe osobnih računala (ECDL - European Computer Driving Licence) uzimat će se kao osnovni kriterij za osposobljenost zaposlenika u državnoj upravi i lokalnoj samoupravi.

Kako bi se osobe s mentalnom retardacijom, s teškoćama vida i sluha ili invalidne osobe mogle uključiti u ove promjene u društvu razvijeni su pilot projekti koji su im to omogućili u nekoliko zemalja.

U Italiji, Austriji, Norveškoj i Mađarskoj otvoreni su centri u kojem su se osposobljavaju slijepi osobe. U sjevernoj Irskoj u suradnji s Kraljevskim nacionalnim institutom za gluhe osobe (RNID) omogućeno je grupi gluhih studenata da polažu ECDL na fakultetu. Takve edukacije organizirane su i za osobe oboljele od cerebralne paralize u Engleskoj.

Svi oni sudjeluju u Europskoj grupi koja razvija **test module za osobe s posebnim potrebama**. Otvaranje prvog test centra za ECDL u Hrvatskoj u srpnju 2002. godine omogućuje nam da se uključimo u europske trendove, da i mi pokušamo provesti svoj pilot projekt i tako osobama s posebnim potrebama pružimo mogućnost da se uključe u nove načine educiranja koji će im pomoći pri zapošljavanju. Na taj način pomoći ćemo im da se bolje integriraju u društvo.

Zapošljavanjem, već i malog broja, naših korisnika otvorila bi se mogućnost za prihvaćanjem činjenice da se naši korisnici mogu zaposliti, na do sada za njih potpuno nepristupačnim mjestima - kod poslodavaca koji traže od svojih zaposlenika da znaju raditi na računalu. Poslodavce bi se trebalo uputiti u sadržaj programa ECDL-a i važnost certifikata kojeg su korisnici dobili polažući ispite. Poslodavce i zaposlenike treba educirati o metodama rada s našim korisnicima, te o uspostavljanju adekvatne komunikacije koja podrazumijeva međusobno uvažavanje.

Zaključak

Nakon završetka školovanja korisnici su prepušteni sami sebi. Dosadašnji programi nisu ih dovoljno pripremili za sučeljavanje sa stvarnošću. Teška ekonomska situacija posebno pogađa ovu populaciju – ukidanje radnih mjesta, smanjivanje zaštitnih radionica, nedostatak financijske stimulacije poslodavca za otvaranjem radnih mjesta za te osobe. Današnje institucije pokušavaju se uvođenjem novih programa prilagoditi promjenama u društvu, inicirajući nove programe rada s osobama s mentalnom retardacijom u rehabilitaciji i zapošljavanju.